

ЦЕНТЪР ЗА СПЕЦИАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОДДРЕПА - ВЕЛИНГРАД
Бул "Съединение" №256, тел: 0359/5-30-35, e-mail: draganmanchov@abv.bg,

УТВЪРДИЛ :
ЕЛЕНА КАНЛИЕВА - ДИРЕКТОР НА ЦСОП

**ГОДИШНА ПРОГРАМА
ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДДРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ –
ПСИХО - СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ ЧРЕЗ
АРТТЕРАПИЯ**

**ЗА УЧЕБНАТА 2022/2023 ГОДИНА
В ЦСОП - ВЕЛИНГРАД**

Изготвили:

Дарина Печалова – Арттерапевт.....

Ели Мирчева – Арттерапевт.....

Утвърдена със Заповед № 10/ 23.09.2022г.

I. Общо представяне на терапевтичната програма:

Годишната програма за арттерапевтичните занятия е разработена за допълнителна подкрепа за личностно развитие – психо - социална рехабилитация – арттерапия за ученици със специални потребности, обучавани в изнесени паралелки I – XII клас в ЦСОП – Велинград. Включва индивидуални и групови сесии. В зависимост от диагноза, степен увреждания и комплексни дефицитни особености на всяко дете се определят конкретни цели и задачи, с което се осъществява индивидуален подход при планирането и реализирането на терапевтичната подкрепа.

Предимства на арттерапията при деца със специални потребности:

Голяма част от поведението на децата със специални образователни потребности се приемат като социално неприемливи, което води до отчуждаване и порицаване от страна както на връстници, така и на възрастни и ограничава социалните им взаимоотношения и възможността за социализация и пълноценен живот. Общи характеристики и специфични прояви в поведението на различните нарушения:

- затруднение в създаване и поддържане на социални контакти;
- неразбиране и/или трудности при спазване на социални правила и норми;
- нарушения в уменията за общуване;
- трудност при формиране и развитие на умения за работа в екип;
- затруднение при разбиране на собствените емоции и емоциите на околните;
- проблем при сътрудничество в съвместната дейност;
- трудност при формиране на адекватна самооценка;
- неразбиране и неприемане на чужди идеи;
- невъзможност за изразяване на преживявания;
- прояви на вербална и/или физическа агресия;
- трудност при разбиране на сложни инструкции и задачи;
- ограничен социален опит;

Арттерапията стимулира емоционалните преживявания, създава условия за обогатяване на социалния опит и развиване на социалните умения. Основана на творческия процес арт терапията дава възможност на децата да експериментират (да натрупат опит), да изразят себе си и да общуват. Когато вербалният контакт с детето е затруднен, невербалната форма за общуване чрез рисунки, танц, истории, играчки, музика, апликиране, моделиране и др. е единствен и разбираем инструмент за проявяване и отреагиране на силни, интензивни чувства. Арттерапията има функция на релаксация, ускорява създаването на атмосфера на доверие и взаимно приемане. Развива психичните процеси – усещания, възприятия, представи, памет, мислене и въображение.

II. Цели на програмата:

Програмата цели изграждане на възможности за рехабилитация на лица с ограничени възможности посредством изкуството и художествените дейности, които се основават на

способността на човека за образно възприемане на обкръжението. Съответно, целите на програмата са:

1. Откриване на скрити и потиснати чувства, мисли, емоции.
2. Подпомагане на социалната адаптация и формиране на адекватно междуличностно поведение, самоуважение, корекция на нарушенията в общуването.
3. Развитие на комуникативните умения и подобряване на фината моторика.
4. Снемане на нервно - психологическото напрежение, моделиране на положително психо - емоционално състояние, регулиране на психосоматичните процеси.
5. Мотивиране на децата за волеви изяви за активна продуктивна дейност.

III. Задачи на програмата:

1. **Възпитателна** – взаимодействие на фона на конкретното общуване, съпреживяване на способстващо нравственото усъвършенстване и ориентация в социалните норми и етичното поведение.
2. **Корекционна** – изграждане и корекция на неприемливи поведенчески модели.
3. **Психотерапевтична** – ефективност на арттерапията чрез процеса на творческо занимание, създаване на положителна атмосфера, създаване и използване на благоприятно влияние за въздействие върху психо-емоционалното състояние на учениците.
4. **Диагностична** – получаване на сведения за развитието и индивидуалните особености на ученика чрез арттерапевтични техники, обогатяване на впечатленията чрез наблюдения върху предпочитани дейности извършвани от ученика. Изследване на общото равнище на развитие, скоростта на преработка на информацията, маркиране на дефицитите в творческите занимания, и работи върху тяхното редуциране.

5. Принципи:

- Индивидуален подход;
- Уважение и честност;
- Свобода и спонтанност в творческия процес;

Основен принцип - одобрение и приемане на всички продукти от творческата дейност независимо от тяхното съдържание, форма и качество. Тази дейност е безоценъчна и безкритична.

IV. Видове дейности:

1. **МУЗИКОТЕРАПИЯ** – Развива създаването и следването на ритъм, изследва и разпознава крайностите от „най-бързо“ до „най-бавно“, както и преходите помежду им. За всички ученици, особено със затруднена вербална комуникация, ползотворни и полезни са заниманията свързани с музика/ **активна** - изразяваща се в хорово пеене, инструментални импровизации и **пасивна** – изразяваща се в слушането и възприемането на различни музикални произведения. В програмата се включват игри, песни, танцувално - двигателна терапия, спомагаща за съгласуването на трите вида ритъм: словесен, музикален и танцувален.

Цели на музикотерапията:

1. Сnižаване на фрустриращите фактори.

2. Формиране на способности за осъзнаване на вътрешните преживявания и тяхното изнасяне навън по музикален и немусикален начин.
3. Стимулиране на музикалната комуникация, изразяваща се в съвместно хорово пеење на учениците с вербализираща способност, които спомагат за изработване на правилно говорно дишане и създаване на усет за ритмичност.
4. Повишаване на положителното емоционално състояние на участниците в групата.
5. Насърчаване към себеизразяване на емоциите.

2. ИЗОТЕРАПИЯ - включва рисуване, особено нетрадиционни техники, апликиране, моделиране (с пластилин, глина).

В програмата са включени различни художествени материали, с които учениците да творят по време на занятията. При различните рисувателни техники се използват флумастери, пастели, темперни и акрилни бои, като използването на тези материали е с цел подобряване на концентрацията, пространствената ориентация в рамките на очертаните места по листа, спазването на контур, което предоставя възможност за собствено решение по отношение на цветовете. Чрез задаване на конкретна тема за рисуване се развива въображението, което показва как по непринуден начин се очаква ученикът да изрази това, което възприема, преживява и знае за света, себе си и другите около него. Освен използването на често срещаните рисувателни средства в програмата се предвижда използването на техниката – рисуване с пръсти, като този тип рисуване е много ефективен за деца от аутистичния спектър за пренасочване на техните сензорни фиксации.

Апликирането подпомага логическата връзка между готовите материали и тяхната последователност в създаването на композиция. Работата с готови фигури и творчески материали с определена големина и размери стимулира концентрацията в изпълнението на конкретната наредба, изрязването и залепянето им на обозначените места. Планира се учениците да правят апликации с различни видове хартии, подръчни, природни и текстилни материали чрез техниките накъсване, изрязване и лепене на форми. Всички тези дейности допринасят за стимулиране на сензорната преработка и подобряват тактилните усещания.

Различните видове пластилин и глина и заниманията чрез различните техники – мацкане, разточване, сплескване, овалване, изтегляне и др. развиват познавателните способности, фината моторика, координацията при работа с две ръце. Пластмасови фигурки могат да се използват за разиграване на различни ситуации, свързани със социалната среда на учениците и изследващи взаимоотношенията.

3. ИГРОВА ТЕРАПИЯ

Игротерапията включва ролеви игри, интерпретирайки реални, ежедневни ситуации от живота, игри с реалистични и въображаеми предмети. Чрез нея се създава групова динамика, в която участниците вземат автономни и групови решения, работят върху общуване с разбиране на другия събеседник по вербален и невербален начин, разпознаване и изразяване на емоциите. Игрите имат за цел – опознаване, сближаване, разбиране, самоинициативност в групата, диалогизиране на участниците.

4. ТЕАТРОТЕРАПИЯ

В програмата е включена и театротерапията, акцентираща върху театъра с кукли ръкавички, участващи в етюди от любими приказки. Чрез куклите учениците успяват да импровизират диалози, влизайки в роли по избор. Театралното изкуство поднесено по подходящ начин би могло да работи върху редица проблеми свързани със заявяването на себе си, преодоляване на ниска самооценка и различни страхове.

5. КОНСТРУИРАНЕ И ТЕХНОЛОГИИ

Изгражда умения за осъществяване на конструктивно - техническа дейност. Развива конструктивни способности и технически компетенции. Активизира творческото себеизразяване. Развива комуникативни умения, мислене и умение за самостоятелно взимане на решения.

6. ТЕРАПИЯ С ПРИКАЗКИ И ПЯСЪК

Приказната терапия е доста ефективна при работа с деца. Използва се успешно за разбиране на психичното състояние, разрешаване на различни конфликтни ситуации, за вътрешни трансформации. Приказната терапия се счита за незаменим метод за подпомагане на децата със специални нужди. Може да се направи по два начина: чрез слушане на приказка, разказана от терапевт, или самите деца могат да измислят своя собствена история. Като самостоятелно измисля сюжет, детето разкрива вътрешния свят, съобщава своите чувства и мечти и се научава как да намери изход от всяка ситуация.

Пясъчната терапия представлява комбинация от игрова и арттерапия. Терапевтът осигурява табла или кутия, пълна с пясък. Предоставят се миниатюрни играчки, с които детето да създаде свой въображаем свят в самия пясък. Играчките могат да бъдат най-разнообразни – от домашни животни, през динозаври, хора или коли, дървета, огради, врати и сгради - всичко необходимо, за да се пресъздаде реалния живот. Детето е свободно да избере кои играчки да използва, след което ги подрежда в таблата/ кутията. Терапевтът играе роля на наблюдател и рядко прекъсва, оставяйки го да пресъздаде свят, който разкрива вътрешните му борби или конфликти. След като пясъчната игра приключи, терапевтът и клиентът често обсъждат онова, което са наблюдавали – конкретния избор на играчки, начина, по който са били подредени, както и скрития смисъл или символиката в тях. Пясъчната игра е и много приятно сензорно занимание. Тя улеснява естественото изразяване на чувствата и би могла да бъде част от индивидуална, групова или семейна терапия.

7. ТЕРАПЕВТИЧНИ ДЕЙНОСТИ, ОСНОВАВАЩИ СЕ НА СЕНЗОБАЗИРАНИ ДЕЙНОСТИ ЗА СЕНЗОРНА СТИМУЛАЦИЯ И РЕЛАКСАЦИЯ

Упражненията, които влияят върху петте сетива спомагат за емпатия ("съчувстване") на вътрешните усещания и поддържане на връзката с тялото. Всеки сетивен опит влияе върху биохимичните отговори на мозъка – образите, звуците, миризмите действат не само върху психичното, но и върху телесното. Цветът стимулира сензорните сетива. Различните материали се изследват чрез тактилните сетива – целта е подпомагане на постигането на максимално удоволствие от дейността, в която участват. Предимството на тази терапия е, че тя не разчита на вербалната комуникация и може да подпомогне стигането до места, до които не би могло да се достигне по друг начин.

Практически упражнения за сензорна стимулация:

- занимания за тактилно развитие;
- упражнения за преработка на сетивна информация чрез стимулация на зрителните и слуховите възприятия;
- игри за трупане на тактилен опит.

V. Форми на работа

1. Индивидуални терапевтични сесии

Индивидуална работа се планира за ученици, които изпитват затруднения при вербализиране на своите преживявания. При индивидуалната работа се позволява да се навлезе във вътрешния свят на детето и да се спомогне за извличане на ресурсите с цел спомагане на по- добро психо - емоционално състояние.

2. Групова арттерапия

Позволява на учениците да развият ценни социални навици, изразяващи се в оказване на взаимна подкрепа между членовете в групата чрез изградената атмосфера на емоционална топлина, осъзнаването и оценяването на личността на другите.

VI. Методи на арттерапията

1. Артпедагогически методи;
2. Словесни методи;
3. Нагледни;
4. Практически;
5. Проблемно изследователски;
6. Методи за създаване на положително отношение към художествената дейност.

VII. Регистриране на постиженията на учениците

Целите, задачите и приоритетите на терапевтичната програма, засягат различни сфери на развитие: фина и груба моторика, сензорно развитие, емоционално - волева сфера. Успеваемостта на учениците се интерпретира от гледна точка на различните сфери.

1. **Психологически аспект:** коригиране на емоционално-волевата сфера, повишаване на устойчивостта на натоваване, самочувствие, подобряване на поведението при саморегулиране.
2. **Социален аспект:** хармонизиране на личностния и интелектуалния потенциал; емоционална готовност – възприемчивост към обществото; хармонизиране на отношенията в семейството; намаляване на нивото на конфликти в обществото.
3. **Педагогически аспект:** разкриване на творческия потенциал и творческите способности на децата; развитие на естетически вкус и култура.

VIII. Специфични методи и форми за оценяване

- Неформално оценяване – структурирано наблюдение на ученика по време на изпълнение на различни дейности / игра, занимания/;
- Проективни тестове;
- Рисувателни тестове.